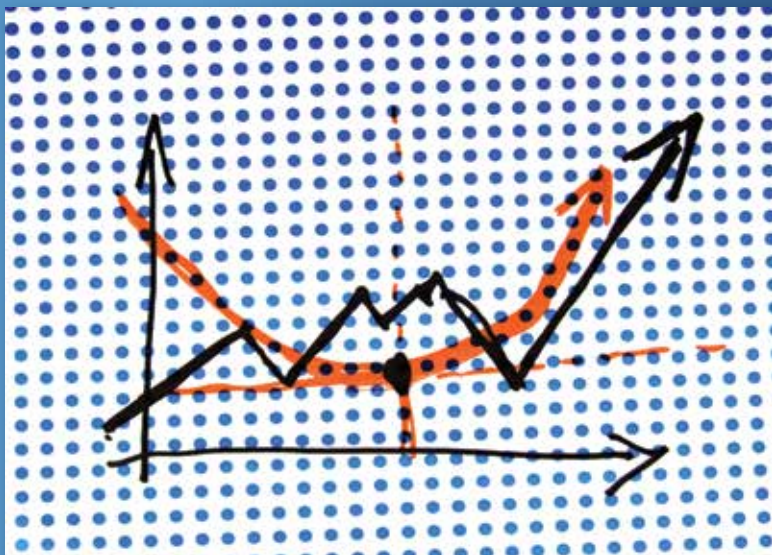

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-7628

ГОДИШЕН ЗБОРНИК 2015 YEARBOOK

ГОДИНА 7

VOLUME VII

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF ECONOMICS

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN: 1857- 7628

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2015

YEARBOOK

ГОДИНА 7

VOLUME VII

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF ECONOMICS

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF ECONOMICS**

За издавачот:
Проф. д-р Ристо Фотов

Издавачки совет Editorial board

Проф. д-р Саша Митрев	Prof. Sasa Mitrev, Ph.D
Проф. д-р Лилјана Колева - Гудева	Prof. Liljana Koleva - Gudeva, Ph.D
Проф. д-р Ристо Фотов	Prof. Risto Fotov, Ph.D
Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
Проф. д-р Круме Николоски	Prof. Krume Nikolovski, Ph.D
Проф. д-р Еленица Софијанова	Prof. Elenica Sofijanovska, Ph.D
Доц. д-р Емилија Митева-Кацарски	Emilija Miteva-Kacarski, Ph.D
Доц. д-р Благича Колева	Blagica Koleva, Ph.D
Доц. д-р Љупчо Давчев	Ljupco Davcev, Ph.D

Редакциски одбор Editorial staff

Проф. д-р Ристо Фотов	Prof. Risto Fotov, Ph.D
Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
Проф. д-р Круме Николоски	Prof. Krume Nikolovski, Ph.D
Проф. д-р Ристе Темјановски	Prof. Riste Temjanovski, Ph.D

Главен и одговорен уредник Managing & Editor in chief

Проф. д-р Трајко Мицески Prof. Trajko Miceski, Ph.D

Јазично уредување Language editor

Даница Гавриловска-Атанасовска Danica Gavrilovska-Atanasovska
(македонски јазик) (Macedonian)

Техничко уредување Technical editor

Славе Димитров Slave Dimitrov
Благој Михов Blagoj Mihov

Редакција и администрација Address of editorial office

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип Goce Delcev University
Економски факултет Faculty of Economics
бул. „Крсте Мисирков“ бб Krste Misirkov b.b., PO box 201
п.фах 201, 2000 Штип, Македонија 2000 Stip, R of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

проф. д-р Ристе Темјановски ЖЕЛЕЗНИЧКИОТ СООБРАЌАЈ И ОДРЖЛИВИОТ РАЗВОЈ: МЕРКИ И ПРЕПОРАКИ ЗА ЕФИКАСЕН ТРАНСПОРТЕН СИСТЕМ	7
проф. д-р Круме Николоски РОБЕРТ ЛУКАС И ТЕОРИЈАТА НА РАЦИОНАЛНИ ОЧЕКУВАЊА	25
проф. д-р Еленица Софијанова, доц. д-р Тамара Јованов-Марјанова КОНФЛИКТНО ПАРТНЕРСТВО РЕФЛЕКТИРАНО НИЗ ОРГАНИЗАЦИСКАТА ЗРЕЛОСТ НА ПРЕТПРИЈАТИЕТО	33
доц. д-р Емилија Митева-Кацарски, м-р Костадинка Чабулева МЕЃУНАРОДНАТА ТРГОВИЈА ПРЕД И ПО ГЛОБАЛНАТА ЕКОНОМСКА КРИЗА	41
доц. д-р Благоица Колева, проф. д-р Оливера Ѓорѓиева-Трајковска СПРОВЕДУВАЊЕ НА КОДЕКС НА ЕТИКА НА ИНТЕРНИТЕ РЕВИЗОРИ ВО РЕВИЗОРСКАТА ПРОФЕСИЈА	49
доц. д-р Љупчо Давчев, д-р Данче Николовска-Вратевска ВЛИЈАНИЕТО НА ФИНАНСИСКИТЕ ИНСТИТУЦИИ ВРЗ ЕКОНОМСКИОТ РАСТ И ФИНАНСИСКАТА СТАБИЛНОСТ	57
доц. д-р Марија Гогова-Самоников, доц. д-р Елена Веселинова ИМПЛИКАЦИИ НА ФИНАНСИСКИТЕ ИНОВАЦИИ ВРЗ БАНКАРСКИОТ СЕКТОР – ПРИМЕНА НА НОВИ ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ ВО БАНКАРСКОТО РАБОТЕЊЕ	67
доц. д-р Марија Гогова-Самоников, доц. д-р Елена Веселинова ИМПЛИКАЦИИ НА ФИНАНСИСКИТЕ ИНОВАЦИИ ВРЗ БАНКАРСКИОТ СЕКТОР – ПРИМЕНА НА НОВИ ФИНАНСИСКИ МЕТОДИ ВО БАНКАРСКОТО РАБОТЕЊЕ	75

м-р Наташа Стојовска, проф. д-р Трајко Мицески КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА НАТАЛИТЕТОТ ВО БАЛКАНСКИТЕ ЗЕМЈИ	83
м-р Слајана Стефанова, проф. д-р Трајко Мицески МОТИВАЦИЈАТА И ПОСТИГНУВАЊАТА	91
Горица Фотова Калевска ДЕФИНИЦИЈА НА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА	99
Билјана Димовска СТУДИЈА ЗА ХЕЏ ФОНДОВИТЕ, КАКО ИНСТРУМЕНТ ЗА ЗАШТИТА ИЛИ ИНСТРУМЕНТ НА РИЗИК	109

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА НАТАЛИТЕТОТ ВО БАЛКАНСКИТЕ ЗЕМЈИ

м-р Наташа Стојовска, проф. д-р Трајко Мицески

Апстракт

Денес речиси сите земји во светот се соочуваат со најголемиот демографски проблем – намален наталитет. Ова е карактеристика не само за земјите во развој и во транзиција, туку и за високоразвиените земји. Не се исклучок ниту балканските земји каде што спаѓа и Македонија.

Во трудот, преку табеларни и графички прикази, ќе биде претставено движењето на живородените деца, како и стапките на наталитет во балканските земји во периодот од 1980 до 2013 година од каде што може да се изврши компаративна анализа.

Анализата покажува дека нашата земја е во подобра позиција во однос на останатите земји, но податоците за сите земји се загрижувачки и укажуваат на потребата од итни мерки за подобрување на состојбата со наталитетот.

Клучни зборови: *живородени деца, Балкан, компарација, анализа, тренд, демографија*

COMPARATIVE ANALYSIS OF BIRTH RATE IN BALCAN COUNTRIES

Natasha Stojovska, Trajko Miceski

Abstract

Today, almost every country in the world is faced with the biggest demographic problem - reduced fertility. This is characteristic not only for developing and transition countries, but also for developed countries. From this trend are not exception neither Balkan countries, including Macedonia.

In this paper, will be made comparative analysis based on the graphical and tabular displays of the movement of live births and birth rates in the Balkan countries in the period from 1980 to 2013. The analysis shows that our country is in a better position compared to other countries, but the data for all countries indicates the need for urgent measures to improve the situation of the birth.

Keywords: *live births, Balkan, comparison, analysis, trend, demography*

1. Вовед

Негативниот тренд на движење на населението со кој се соочуваат речиси сите земји во светот укажува на неколку глобални промени. Сите тие се јавуваат како последица на современото живеење изразено преку подобрите општи услови за живеење, поголемата насоченост на младите кон професионален развој, потрага по идеален партнер, лично задоволство и уживање¹, што води кон поместување на старосната граница за стапување во брак, односно намалување на бројот на склучени бракови и зголемување на бројот на разведени бракови. Крајниот резултат е ограничување т.е. намален број на родени деца.

Постојат бројни фактори кои го детерминираат природното движење на населението. Со фактот дека репродукцијата на деца вклучува две личности (маж и жена), анализата на наталитетот во која било земја или регион не може да започне без сеопфатна анализа на меѓусебните односи на мажот и жената, како и бројните културни, економски, социјални, психолошки, политички и технолошки фактори кои влијаат на нив².

1). Paserman, 2003. "Waiting for Mr.Right: Rising inequality and declining marriage rates". 2003. Journal of urban economics,53, no.2

2). Demerdjiev, 1998. Avtogenicid, pechatnica Sofija, Bogdanci, str.37

2. Движење на живородените деца во балканските земји во периодот 1980-2013 г.

Во следната табела се дадени податоците за бројот на живородените деца во Македонија, Србија, Бугарија, Албанија, Грција и Босна и Херцеговина во периодот 1980-2013 г.

Табела 1. Живородени деца во балканските земји во периодот 1980-2013³ г.
Table 1. Live births in Balcan countries in the period 1980-2013

Год.	Македонија	Србија	Бугарија	Албанија	Грција	Босна и Херцеговина
1980	39.784	162.744	128.190	70.680	148.147	70.928
1981	39.488	151.518	124.372	72.180	140.953	71.031
1982	39.789	159.440	124.166	77.232	137.296	73.375
1983	39.210	157.648	122.993	73.762	132.621	74.296
1984	38.861	162.279	122.303	79.177	125.742	74.539
1985	38.722	155.863	118.955	77.535	116.495	72.722
1986	38.234	153.938	120.078	76.435	112.823	71.203
1987	38.572	154.500	116.672	79.696	106.401	70.898
1988	37.879	153.754	117.440	80.241	107.561	70.711
1989	35.927	144.926	112.289	78.862	101.657	66.809
1990	35.401	145.642	105.180	82.125	102.251	66.952
1991	34.830	142.641	95.910	77.361	102.620	64.769
1992	33.238	131.295	89.134	75.425	104.081	59.428
1993	32.374	132.063	84.400	67.730	101.799	55.456
1994	33.487	128.742	79.442	72.179	103.763	51.022
1995	32.154	86.236	71.967	72.081	101.495	46.213
1996	31.403	82.548	72.188	68.358	100.718	45.421
1997	29.478	79.716	64.125	61.739	102.038	48.061
1998	29.244	76.330	65.361	60.139	100.894	45.007
1999	27.309	72.222	72.290	57.948	100.643	42.464
2000	29.308	73.764	73.679	51.242	103.267	39.563

3). Државен завод за статистика на Р. Македонија, Витална статистика (<http://www.stat.gov.mk>)

Statistical Office of the Republic of Serbia, Природно кретање становништва (<http://webzr.stat.gov.rs/WebSite/Default.aspx>)

Eurostat (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database)

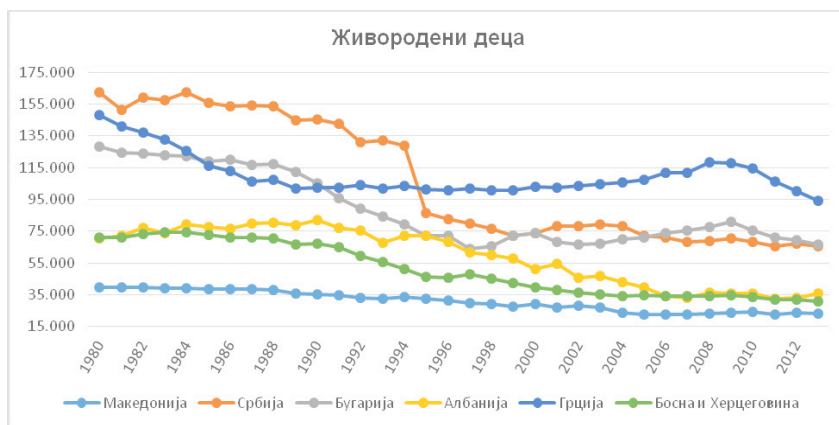
Turkish Statistical Insitute (<http://www.turkstat.gov.tr/Start.do>)

2001	27.010	78.435	68.180	54.283	102.282	37.717
2002	27.761	78.101	66.499	45.515	103.569	36.485
2003	27.011	79.025	67.359	47.012	104.420	35.234
2004	23.361	78.186	69.886	43.022	105.655	34.167
2005	22.482	72.180	71.075	39.612	107.545	34.627
2006	22.585	70.997	73.978	34.229	112.042	34.033
2007	22.688	68.102	75.349	33.163	111.926	33.835
2008	22.945	69.083	77.712	36.251	118.302	34.176
2009	23.684	70.299	80.956	35.632	117.933	34.550
2010	24.296	68.304	75.513	35.463	114.766	33.528
2011	22.770	65.598	70.846	32.628	106.428	31.875
2012	23.568	67.257	69.121	32.991	100.371	32.072
2013	23.138	65.554	66.578	35.750	94.146	30.684

Податоците од табелата се претставени графички со цел да се добие појасна слика за движењето на наталитетот во балканските земји.

Графикон 1. Живородени деца во балканските земји периодот 1980-2013 г.
Picture 1. Live births in Balcan countries in the period 1980-2013

Од графиконот се забележува пад на наталитетот кај сите земји и покрај умерениот раст во одделни години. Притоа, интензитетот на пад е различен кај сите земји. Така, во анализираниот период бројот на живородени деца во Македонија се намалил за 41,8%, во Србија за 59,7%, во Босна и Херцеговина за 56,7%, во Бугарија за 48,1%, во Албанија за

49,4%, а во Грција за 36,5%. Овие бројки покажуваат дека најголем пад на бројот на живородени деца забележува Србија, а најмал Грција.

3. Движење на стапката на наталитет во балканските земји во периодот 1980-2013 г.

Во следната табела се дадени податоци за стапката на наталитет во балканските земји во периодот од 1980 до 2013 година.

Табела 2. Стапки на наталитет во балканските земји во периодот 1980-2013⁴ г.

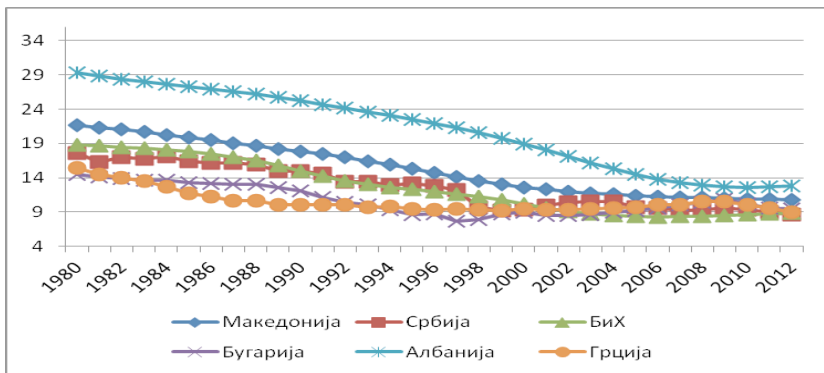
Table 2. Birth rates in Balcan countries in the period 1980-2013

Година	Македонија	Србија	БиХ	Бугарија	Албанија	Грција
1980	21,61	17,64	18,82	14,50	29,28	15,40
1981	21,33	16,27	18,62	14,10	28,79	14,50
1982	21,02	17,03	18,43	13,90	28,35	14,00
1983	20,67	16,76	18,26	13,60	27,96	13,50
1984	20,28	17,17	18,08	13,70	27,61	12,70
1985	19,87	16,41	17,85	13,30	27,28	11,70
1986	19,45	16,13	17,52	13,20	26,95	11,30
1987	19,04	16,11	17,05	13,00	26,60	10,60
1988	18,64	15,95	16,46	13,10	26,19	10,70
1989	18,25	14,96	15,76	12,60	25,73	10,10
1990	17,86	14,96	14,99	12,10	25,23	10,10
1991	17,44	14,57	14,25	11,10	24,69	10,00
1992	16,97	13,35	13,58	10,40	24,14	10,00
1993	16,45	13,37	13,04	10,00	23,59	9,70
1994	15,89	12,98	12,62	9,40	23,05	9,80
1995	15,29	13,15	12,30	8,60	22,49	9,50
1996	14,67	12,85	12,00	8,70	21,90	9,40
1997	14,08	12,21	11,67	7,70	21,25	9,50
1998	13,53	9,70	11,25	7,90	20,54	9,30

4). World Bank, 2014. World Development Indicators, <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/>

1999	13,04	9,17	10,75	8,80	19,77	9,20
2000	12,62	9,36	10,20	9,00	18,94	9,50
2001	12,28	9,95	9,64	8,50	18,05	9,30
2002	11,99	10,41	9,14	8,50	17,12	9,40
2003	11,76	10,56	8,75	8,60	16,19	9,50
2004	11,57	10,48	8,48	9,00	15,29	9,60
2005	11,42	9,70	8,34	9,20	14,47	9,70
2006	11,30	9,58	8,31	9,60	13,79	10,00
2007	11,19	9,23	8,35	10,00	13,26	10,00
2008	11,11	9,40	8,42	10,40	12,89	10,50
2009	11,02	9,60	8,51	10,90	12,67	10,50
2010	10,94	9,37	8,61	10,20	12,61	10,10
2011	10,86	9,04	8,72	9,60	12,65	9,60
2012	10,78	8,60	8,83	9,50	12,76	9,00

Податоците од претходната табела се претставени на следниот графикон од каде што може да се изврши компаративна анализа.

Графикон 2. Стапки на наталитет во балканските земји во периодот 1980-2013 г.

Picture 2. Birth rates in Balcan countries in the period 1980-2013

Од графиконот се забележува дека Албанија е во најдобра позиција во однос на стапката на наталитет со највисоки стапки во целиот анализиран период. Стапките на наталитет во останатите земји се движат во друг интервал каде што стапката на наталитет на Македонија ја означува

горната граница, а стапката на наталитет на Србија долната граница (близу се и стапките на наталитет на Босна и Херцеговина, Бугарија и Грција). Ова значи дека Македонија е во подобра позиција од Србија, Босна и Херцеговина, Бугарија и Грција, но во понеповолна ситуација од Албанија. Ова значи дека само Албанија е во подобра позиција од нашата земја.

4. **Заклучок**

Статистичките податоци за природното движење на населението во сите балкански земји покажуваат постепено намалување на бројот на живородени деца. Притоа, процентот на пад е различен во секоја земја. Така, најголем пад на бројот на живородени деца забележува Србија, а најмал Грција.

Во однос на стапката на наталитет, Албанија е во најдобра позиција, потоа следува Македонија, а веднаш зад неа се и останатите четири балкански земји (Србија, Босна и Херцеговина, Бугарија и Грција).

Ваквиот тренд на негативно движење на населението укажува на потребата од итни мерки на државно и регионално ниво кои ќе водат кон подобрување на ваквите состојби. Овие мерки треба да вклучат поголема финансиска поддршка за младите родители, обезбедување работно место за секоја мајка, јавна пропаганда за позитивните ефекти од имањето дете и негативните ефекти од абортус.

5. **Користена литература**

- [1] Demerdjiev, (1998). Avtogenicid,,: Pечатница Sofija, Bogdanci, kniga
- [2] Eurostat (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database)
- [3] Turkish Statistical Insitute (<http://www.turkstat.gov.tr/Start.do>)
- [4] Paserman, (2003). Waiting for Mr.Right: Rising inequality and declining marriage rates.. Journal of urban economics , no.2
- [5] Statistical Office of the Republic of Serbia, Природно кретање становништва (<http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Default.aspx>)
- [6] World Bank, 2014.World Development Indicators, (<http://databank.worldbank.org/data/views/reports/>)
- [7] Државен Завод за статистика на Р. Македонија, Витална статистика (<http://www.stat.gov.mk>)